

1 PLANET
4 ALL

ESTONIA
DEVELOPMENT COOPERATION

Koolitus-arutelu noortele. Kliimaõigus: mida saan mina teha kliima heaks?

Triin Jäädmaa

08. november 2022

Kuidas meil läheb?

2018. - 2022. a uudised

Üleilmsed uudised:

- › **ÜRO raport: kliimakatastroofi ärahoidmiseks on vaja radikaalset laiapõhjalist majanduse ümberkujundamist sel kümnendil** (2022 oktoober)
- › **IPCC: ülemaailmse soojenemise piiramiseks 1,5 °C-ni on vaja KHG-heidet vähendada 2030. aastaks 43% võrreldes 2019. a. tasemega** (2022 suvi)
- › **IPCC värsked kliimaraaport toob selgelt esile ülemaailmse kliimajuhtimise ebaõnnestumise** (2022 märts)
- › **Glasgow kliimapakti ambitsioonid jäid tagasihoidlikuks** (2021 november)
- › **ÜRO Lapse Õiguse Komitee selgitas riikide ekstraterritoriaalset vastutust seoses kliimamuutustega** (2021 november)
- › **Värsked IPCC kliimaraaport annab otsustajatele tugeva sõnumi** (2021 september)
- › **ÜRO raport: riikide senised Pariisi kliimaleppe ambitsioonid peavad kasvama viiekordselt** (2020 detsember)
- › **Pariisi leppe 5. aastapäev: 127 riiki pürgib kliimaneutraalsusele** (2020 detsember)
- › **Aruanne: G20 riigid on Pariisi kliimaleppe 1.5°C eesmärgi täitmisest väga kaugel** (2020 november)
- › **Madridi kliimakõneluse tulemused valmistasid pettumuse** (2019 detsember)
- › **New Yorgis toimunud kliimakohtumise tulemused ei vastanud ootustele** (2019 oktoober)
- › **Katowice kliimakonverentsil lepiti kokku Pariisi kokkuleppe rakendamises** (2019 jaanuar)
- › **Poolas toimus ÜRO kliimakonverents** (2018 detsember)
- › **Oktoobrist on kasutusel uued kütusetähised** (2018 november)
- › **Kliima-alased kohtuvaidlused koguvad hoogu** (2018 jaanuar)

BLOGI } ÜRO peasekretär: «oleme kiirteel kliimamuutuste põrgusse»

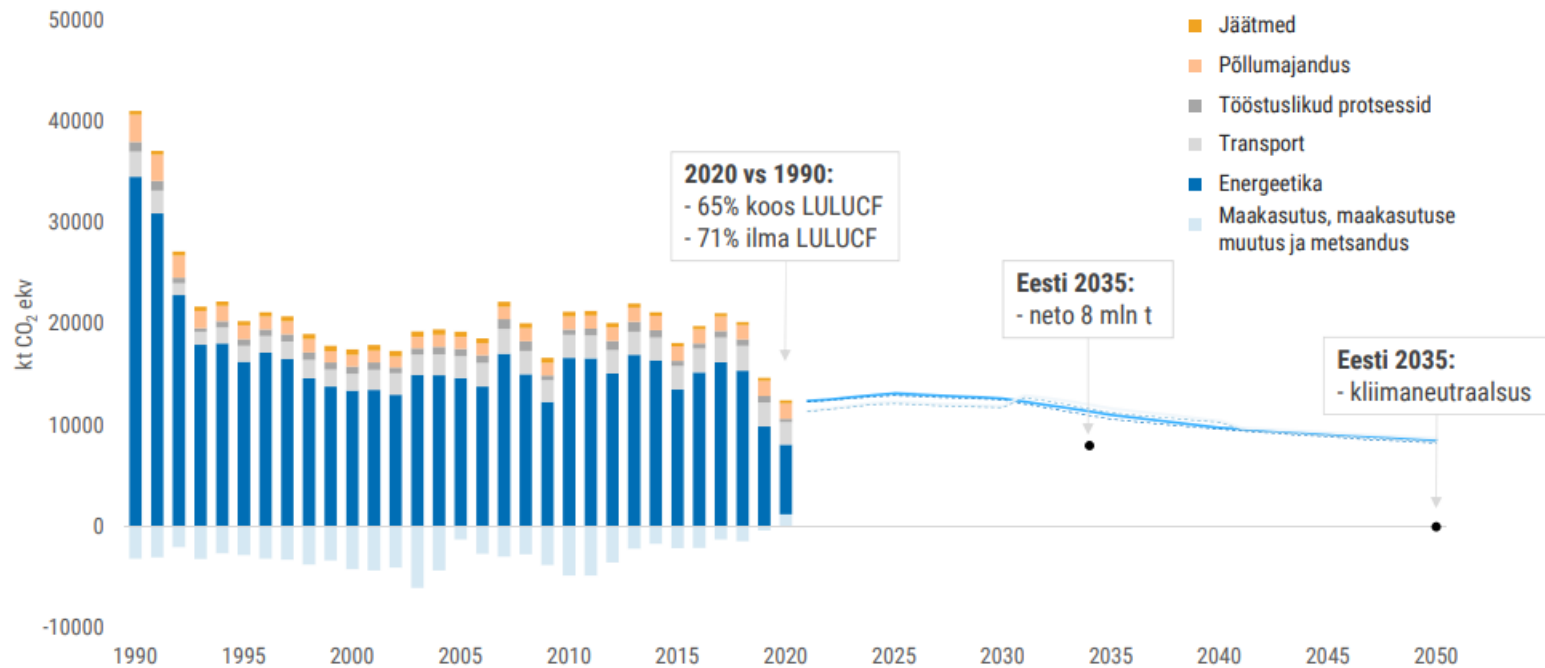
COP27-le kogunevad kahe nädala jooksul 197 riigi esindajad, et jõuda kokkuleppele vajalikes meetmetes 2015. aastal Pariisi kliimaleppes antud lubaduste täitmiseks. Tuginedes eelmisel aastal Glasgow...

⇨ <https://roheline.postimees.ee>

KÕKi uudiskiri – kliimamuutus: <https://k6k.ee/keskkonnaigus/uudiskiri>

Olukord Eestis

Riiklikud kasvuhoonegaaside heitkogused ja kliimaeesmärgid

Allikas: <https://envir.ee/kaasamine-keskkonnateadlikkus/partnerpaevad#item-1>

Mida iga osapool saab kliimamuutuse pidurdamiseks teha? (1)

Table ES.3 Important actions to accelerate transformations in electricity supply, industry, transportation and buildings by different actors

	 ELECTRICITY SUPPLY	 INDUSTRY	 TRANSPORTATION	 BUILDINGS
National governments	<ul style="list-style-type: none"> › Remove fossil fuel subsidies in a socially acceptable manner › Remove barriers to expansion of renewables › Stop expansion of fossil fuel infrastructure › Plan for a just fossil fuel phase-out › Adapt market rules of electricity system for high shares of renewables 	<ul style="list-style-type: none"> › Support zero-carbon industrial processes › Promote circular material flow › Promote electrification › Support alternative carbon pricing mechanisms › Support research and innovation › Promote low-carbon products › Plan for a just transformation 	<ul style="list-style-type: none"> › Set mandates to switch to zero-emissions road vehicles by specific dates › Regulate and incentivize zero-carbon fuels for aviation › Adjust taxation/pricing schemes › Invest in zero-emissions transport infrastructure 	<ul style="list-style-type: none"> › Regulate towards zero-carbon building stock › Incentivize zero-carbon building stock › Facilitate zero-carbon building stock
International cooperation	<ul style="list-style-type: none"> › Cooperate on a just coal phase-out › Support initiatives on emissions-free electricity, power system flexibility and interconnection solutions 	<ul style="list-style-type: none"> › Cooperate on zero-carbon basic materials › Cooperate on hydrogen › Share best practice 	<ul style="list-style-type: none"> › Cooperate on financing and policy development › Coordinate on target setting and standards 	<ul style="list-style-type: none"> › Provide access and favourable conditions to finance › Support skills and knowledge growth

Allikas: [ÜRO Keskkonnaprogrammi heitmete puudujäägi raport \(Emissions Gap Report\)](#)

Mida iga osapool saab kliimamuutuse pidurdamiseks teha? (2)

Subnational governments	<ul style="list-style-type: none"> › Set 100 per cent renewable targets › Plan for a just fossil fuel phase-out 	<ul style="list-style-type: none"> › Engage in regional planning and regulations › Cooperate with various stakeholders 	<ul style="list-style-type: none"> › Plan infrastructure and supporting policies that reduce travel demand › Adjust taxation/pricing schemes 	<ul style="list-style-type: none"> › Implement zero-emissions building stock plans › Integrate low-emissions requirements in urban planning › Add requirements that go beyond the national level
Businesses	<ul style="list-style-type: none"> › Support a 100 per cent renewable electricity future 	<ul style="list-style-type: none"> › Plan and implement zero-emissions transformation › Design long-lived products › Create circular supply chain 	<ul style="list-style-type: none"> › Work towards zero-emissions transportation › Reduce travel in operations 	<ul style="list-style-type: none"> › Construction and building material companies review business models › Achieve zero-carbon owned or rented building stock
Investors, private and development banks	<ul style="list-style-type: none"> › Engage with or divest from fossil fuel electricity utility companies › Do not invest in or insure new fossil fuel infrastructure 	<ul style="list-style-type: none"> › Engage with or divest from emissions-intensive industry › Invest in low-carbon energy and process technologies › Drive awareness of climate risks 	<ul style="list-style-type: none"> › Invest in zero-emissions transport infrastructure › Support zero-emissions vehicles, vessels and planes 	<ul style="list-style-type: none"> › Adjust strategy and investment criteria for zero-carbon building stock › Support building renovation
Citizens	<ul style="list-style-type: none"> › Purchase 100 per cent renewable electricity 	<ul style="list-style-type: none"> › Consume sustainably › Lobby 	<ul style="list-style-type: none"> › Adopt active mobility practices › Use public transportation › Use zero-emissions vehicles › Avoid long-haul flights 	<ul style="list-style-type: none"> › Retrofit for improved carbon footprint › Tenants challenge landlords › Adopt energy-saving behaviour

Allikas: [ÜRO Keskkonnaprogrammi heitmete puudujäägi raport \(Emissions Gap Report\)](#)

Miks on üldsuse kaasamine kliimaotsuste tegemisse vajalik?

- **Vaatamata arvukatele keskkonnaregulatsioonidele süvenevad keskkonnaprobleemid** juba ainuüksi arenenud Euroopas
 - Ametiasutustel ei ole tihti piisavalt ressursse ning vahel ka tahet keskkonnanorme ellu viia
 - Tänapäevaks on mõistetud, et üldsust aktiivselt kaasamata ei ole võimalik keskkonnaprobleeme edukalt lahendada
- Keskkonnaseisund mõjutab otseselt igaühe heaolu. **Kliimamuutus puudutab inimõigusi** – õigust elu, tervise ja kodu kaitsele.
 - Igaühel peab olema võimalik oma keskkonnaga seonduvate huvide eest seista
 - Kuigi me kõik saame isiklikult teha palju väikeseid samme kliimamuutuse pidurdamiseks, on suurim mõju kogu ühiskonna või kogukonna tasandil tehtavatel otsustel.
- Keskkonnaotsustes on **kaalutusruum avar**
 - Keskkonnal endal puudub hääl – vaja on, et aktiivsed kodanikud teeksid keskkonnakaalutlused kuuldavaks, et ei prevaleeriks vaid majandus- ja sotsiaalsed huvid

Aarhusi konventsioon (1998)

- Esimene rahvusvaheline kokkulepe, mis **annab kodanikuühiskonnale (st eraisikud, keskkonnaorganisatsioonid) õigused keskkonnakaitseliste eesmärkide elluviimiseks**
- Eestile kohustuslik välisleping (2001)
 - üle võetud keskkonnaseadustiku üldosa seadusega (§ 23 jj)
- Kolm põhilist õigust, mida riik peab tagama:
 - 1) **keskkonnainfo kättesaadavus**;
 - 2) üldsuse **osalemine** keskkonnasjade otsustamises;
 - 3) **juurdepääs õigusemõistmisele** keskkonna alal (kohtu poole pöördumine)
- Konventsioonile saab tugineda nt:
 - teabenõuete mittetäitmise korral;
 - kui ametiasutus keeldub menetlusse kaasamast (sh osalemiseks on „liiga vara” või „liiga hilja”)

Kliimaalased otsused

■ Otsuse tasandid:

- 1) Rahvusvaheline
- 2) Regionaalne – EL
- 3) Riiklik
- 4) Kohalik

■ Otsuse liigid:

a) Poliitilised otsused

- nt COP kliimakohtumiste otsused; Euroopa roheline kokkulepe; arengukavad (?); kohalikud kliimakavad;

b) Õigusaktid

- nt Pariisi kokkulepe; Euroopa kliimamäärus; taastuenergia direktiiv; EV Põhiseadus; energiamajanduse korralduse seadus;

c) Haldusotsused

- nt planeeringud, keskkonnaload, ettekirjutused, vääртеootsused, vaideotsused;

d) Kohtuotsused/-määrused

- nt Eesti halduskohtu otsused; EL kohtu otsused; Euroopa Inimõiguste Kohtu otsused;

e) *Quasi* õiguslikud otsused

- nt õiguskantsleri seisukohad; ÜRO inimõiguste komitee otsused;

Osale olulistes otsustusprotsessides

- **Vaata järele, mida plaanitakse** – avalikus teates ei pruugi kõik oluline info kirjas olla.
- **Tegutse kohe** – uuri ise infot ja edasta teistele!
 - Tee koostööd teiste ühendustega, ekspertidega.
 - Püüa osaleda otsustusprotsessi võimalikult varajases staadiumis.
- **Pane oma arvamus kirja** ja saada otsustajale ära – ära jää ootama arutelu.
- Kui olukord on keeruline ja sellest ise hästi aru ei saa, siis **konsulteeri juristiga**.

<https://k6k.ee/oskaosaleda>

Kuidas saada infot?

- Teabenõue
 - Suuline või kirjalik
 - Olemasoleva teabe küsimiseks, põhjendama ei pea
 - Vastamine 5 tööpäeva jooksul
 - Küsitud keskkonnateave tuleb praktiliselt alati avaldada
 - Vaie Andmekaitse Inspeksioonile
- Selgitustaotlus
 - Sellise teabe küsimiseks, mida tuleb eelnevalt süstematiseerida ja analüüsida
 - Vastamine 30 päeva jooksul

Subject: Teabenõue Kukemetsa DP lisa 4 asjus
From: Siim Vahtrus <siim@k6k.ee>
Date: 9.04.2013 13:18
To: vald@kapa-kohila

Lp Kapa-Kohila vallavalitsus!

Palun teabenõude korras saata mulle elektrooniliselt Kapa-Kohila vallavalitsuse poolt 1. veebruaril 2013. a otsusega nr 23 vastu võetud Kukemetsa detailplaneeringu lisa nr 4 (liiklusvoogude analüüs).

Ette tänades,
Siim Vahtrus
55 683 880

Osalemine õigusloomes

- Seaduste ja määruste eelnõudele seisukohtade esitamine (keskkonnaorganisatsioonid ja üksikisikud)
- eelnoud.valitsus.ee → *Dokumendid* → *Keskkonnaministeerium*
- Järgmine faas: eelnõu menetlus Riigikogus. Seisukohtade esitamine

Osalemine haldusmenetluses

Haldusotsused:

■ Planeeringud

- Planeeringud määravad, millisel eesmärgil ja millistel tingimustel võib teatud maa-ala kasutada
- Mitut liiki: nt üleriigiline planeering, maakonnaplaneering, üldplaneering, detailplaneering
- Koostab KOV või Rahandusministeerium
- Kaalutlusruum suur

■ Keskkonnaload

- Nt keskkonnakompleksluba, välisõhu saasteluba, veeluba, raieluba, jäätmeluba, geoloogilise uuringu luba, kaevandamisluba;
- Väljastab reeglina Keskkonnaamet

Menetlustoimingud:

■ Keskkonnamõjude hindamine (KSH/KMH)

- Seadus nõuab ka kliimamõjude hindamist (nt kavandatava tegevuse KHG heide, haavatavus kliimamuutuse suhtes)

■ Teiste ametiasutuste kooskõlastused

Kuidas esitada seisukohti?

- Esita olulisemad seisukohad **kirjalikult**
- Kui soovid esitada **vastuväidet**, siis ära esita seda küsimusena.
- Mõjusaimad on **argumenteeritud** seisukohad. Selgita ja põhjenda, too konkreetseid näiteid.
- Ära lase end seaduste vähesest tundmisest heidutada – kodanikelt ei saa kõigi seaduste tundmist eeldada.
- Esita oma mõtted pigem **väheemotsionaalselt ja viisakalt**.
- **Struktureeri** tekst, kasuta lühikesi ja selgeid lauseid
- Võimalusel esita oma seisukoha lõpus konkreetne **ettepanek**.
- Alati ei pruugi õnnestuda keskkonda kahjustavat tegevust täielikult peatada – sellisel juhul võib olla mõistlik tuua välja küll üldine vastuseis, ent öelda, et kui tegevust lubatakse, siis peaks seda tegema teatud tingimustel (ning need tingimused välja tuua).
- **Ühise seisukoha esitamisel** peaksid selle allkirjastama kõik sellega ühineda soovijad
- **Allkirjade kogumisega** saab tõendada olulist kohalikku või avalikku huvi. Nt kasuta veebikeskkonda petitsioon.ee

Näiteid kliimavaldkonna aktuaalsetest teemadest Eestis

- Kliimaseaduse koostamine
- Arengukavade uuendamine
 - KEVAD (keskkonnavaldkonna arengukava 2030)
 - ENMAK (energiamajanduse arengukava aastani 2035)
 - REKK (riiklik energia- ja kliimakava aastani 2030)
 - MAK 2030 (metsanduse arengukava 2021-2030)
 - KPP (kliimapoliitika põhialused aastani 2050)
- Kohalike omavalitsuste kliima- ja energiakavade koostamine
- Süsinikumahukate projektide planeeringud/loamenetlused
 - Nt põlevkiviõlithased, turbakaevandused, suured maanteed
- Kliimaalase rohepesu tõkestamine
- Kliimamuutuse mõjudega arvestamine planeeringute koostamisel
- ...

Suured asjad sünnivad koostöös!

- Vabaühenduste kliimavõrgustik – 36 liiget
– <http://www.kliimavorgustik.ee/liikmed/>

Vabaühenduse asutamine (1)

- Vaja on **mõttekaaslasi**, ideed ja selget tegutsemise **eesmärki**
- Enne ühingu asutamist mõtle hoolega läbi, kas targem poleks liituda mõne **olemasoleva ühinguga**
- Tegutsemise vormiks võid valida
 - Mittetulundusühing
 - Sihtasutus
 - Seltsing
- Kõige olulisemad õigusaktid on
 - Mittetulundusühingute seadus
 - Sihtasutuste seadus
 - Võlaõigusseadus
 - leiad need www.riigiteataja.ee otsingut kasutades

Vabaühenduse asutamine (2)

- MTÜ ja SA tuleb kanda ka registrisse. Seda saab teha kiirelt ja veebi teel: <https://ariregister.rik.ee/est>
- Lihtsam on **MTÜ**. Vaja on:
 - vähemalt 2 asutajat
 - kinnitada põhikiri
 - valida juhatus
 - korraldada raamatupidamist
 - esitada majandusaasta aruandeid
- Täpsema info leiad:
<https://www.mtyabi.ee/nouanded/organisatsiooni-asutamine/>
või <https://www.heakodanik.ee/soovid-asutada-vabauhendust/>
- Sind saavad tasuta nõustada maakondlike arenduskeskuste vabaühenduste konsultandid – www.mtyabi.ee

Täna!

triin@k6k.ee

